

ניחוחות לשבת פרשת האזינו

טעימה מניחוחות השבת פרשת האזינו ולקראת סוכות
"זכור ימות עולם בינו שנות דור" (דברים, ל"ב, ז')

במרכז של פרשת האזינו עומדת 'שירת האזינו'. שירה זו מיוחדת מאוד בכך שכלולות בה תוכחות לעם ישראל על שנות המדבר, וגם דברים שעתידיים לקרות במהלך ההיסטוריה, עד לביאת המשיח.

דברי השירה האלה הם תיאור ברור ומדויק של מה שקרה בהיסטוריה שלנו וגם של הייעוד שלנו בעולם. שירת האזינו היא אקטואליה ולא רק תיעוד של העבר שלנו. היכולת לחיות בעבר ובעתיד גם יחד, היא תכונה יהודית במיוחד. לעם היהודי יש זיכרון ארוך, אנחנו זוכרים את מה שקרה לנו. היהודים שחיים רק בהווה ואינם רואים את הגדולה של העתיד מנתקים את עצמם מההשתתפות בעתיד הזה.

שירת האזינו מבטיחה לנו גאולה ושלווה, חזרה בתשובה ועולם טוב יותר.

השירה הזאת אמורה להילמד, להיות מושמת בפיהם של בני ישראל כדי שתשמש עדות לכל ההיסטוריה שלנו והוכחה לזכויות הצודקות שלנו בעתיד. (הרב בערל דוב וייל).

פרשת האזינו נקראת שירה, והיא נאמרה לפני פטירת משה רבינו. שירה זו היא נבואה על מה שיקרה, "עד ששלח בהם בארצם דבר ורעב וחייה רעה וחרב, ואחרי כן פיזר אותם בכל רוח ופאה" (הרמב"ן)

אחד הציוויים בשירת האזינו הוא "זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך" (ל"ב, ז').

"ימות עולם" - אלה הימים שחלפו, "שנות דור ודור" - אלה הימים העתידיים לבוא - (ה"חפץ חיים")

"זכר ימות עולם" - מה עשה בראשונים שהכעיסו לפניו. "בינו שנות דור ודור" - להכיר להבא שיש בידו להטיב לכם ולהנחיל לכם ימות המשיח והעוה"ב (רש"י).

רש"י רואה בידיעת העבר אמצעי ללימוד לקח ממה שקורה לנו ואמצעי לחיזוק האמונה לגבי העתיד הצפון לנו.

הרשב"ם מוסיף: "זכר ימות עולם" - בטרם נולדתם הכין לכם נחלתכם" - דהיינו כבר בעבר דאג לנו ה' ובוודאי ימשיך וידאג לנו כך גם בעתיד.

"בינו שנות דור ודור" - בכל תקופה ובכל תקופה יורדת ובאה מן השמיים הבנה חדשה בתורה, שהיא דרושה ומותאמת לטיב הדור והתקופה. צדיקים שבכל דור מבינים בתורה כפי מה שדרוש ללמד את בני הדור ההוא. (חידושי הרי"ם)

הרב נריה הדגיש בדבריו כי כך על מחנכי הדור לעמול כדי להתאים את הדברים לרוח הדור. אמנם אמת היא, כי עקרונות היסוד שהטוותה התורה, אשר התבארו על ידי חז"ל, אינם משתנים, אבל היישום המעשי שלהם חייב לעבור עיבוד לפי כלי הנפש של הדור.

"לכל דור שער בינה משלו. צריך ללמוד ולהבין את מהות הדור ולפנות אליו בשפתו, הוא, בשפת הבינה שלו. מי שלא למד להבין את שפת הדור, אפשר שיפנה אל הדור במלוא הרצון הטוב ועם כל זאת לא ישיג כלום, דבריו לא יכנסו כלל לאזניו, כי הדור לא הבין את שפתו".

"שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך" - רבי משה יצחק הדרשן (המגיד מקלם) הסביר את כפל הלשון- בדורות הראשונים די היה ב"שאל אביך ויגדך", כי האבות היו בני תורה, אולם בדורותינו, לעיתים, אין לאב מענה מתאים לשאלות בנו, והוא מפנה את בנו לאביו- סבו של השואל.

נזכה שנזכור ימות עולם ונצליח להשיב לבנינו על שאלותיהם.

ניחוח קצר לקראת חד הסוכות, "ושמחת בחגיך"

חג הסוכות הוא חג השמחה "ושמחת בחגיך" ועוד ביטויי שמחה נכתבו דוקא בו. גם בשאר הרגלים אנו מצווים לשמוח אך שמחה ייחודית רק לו היא שמחת בית השואבה. כתב הרמב"ם הלכות לולב פרק ח הלכה י"ב: "אף על פי שכל המועדות מצוה לשמוח בהן, בחג הסוכות היתה שם במקדש שמחה יתירה שנאמר (ויקרא כ"ג) ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים", ובהלכה יד: "מצוה להרבות בשמחה זו, ולא היו עושין אותה ... אלא גדולי חכמי ישראל ... אבל ... כולן באין לראות ולשמוע".

ובמשנה סוכה דף נא ע"א מופיע כי: "מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו...מנורות של זהב היו שם, ... וארבעה ילדים מפירחי כהונה, ובידיהם כדים של מאה ועשרים לוג שהן מטילין לכל ספל וספל" ובגמ' שם דף נג ע"א "תניא, אמרו עליו על רבן שמעון בן גמליאל כשהיה שמח שמחת בית השואבה היה נוטל שמנה אבוקות של אור, וזרק אחת ונוטל אחת ואין נוגעות זו בזו". גדולי ישראל שעליהם נאמר "ולישרי לב שמחה" (תהילים צ"ז יא') משפיעים משמחתם הרוחנית לכל הציבור אך גם הנוער נוטל חלק פעיל בהכנות. דמויות המופת צריכות להיות משכמן ומעלה, אך גם המתחנכים צריכים להיות שותפים פעילים. המנהיגים הרוחניים של הדור מהווים מודל לחיקוי, והם משמשים כצינור המחבר את התורה והשמחה עם העם.

נקודה חשובה נוספת היא שמה של החגיגה "שמחת בית השואבה". לכאורה השמחה היא במצות ניסוך המים וראויה היתה להיקרא בהתאם כלומר "שמחת ניסוך המים". ואמנם יש דעה ששם החגיגה הוא "השמחה החשובה", שחשיבותה היא מצד מצות ניסוך המים. המים מתנסכים על גבי המזבח ומגיעים לשיתין שהם יסודות המזבח, ובזה הם מבטאים את החיבור לימי הבריאה, עת הושתנו התהומות. בפשטות השם "בית השואבה" מתייחס לשאיבת המים, אולם יש המסבירים כי גם שם זה יכול להתייחס לניסוך מאחר והכוונה היא ששמחת ניסוך המים מביאה לכך שמשם שואבים רוח הקודש כמו שבאר המהרש"א עפ"י הירושלמי.

וכך כותב המהר"ל בהקדמה ל"תפארת ישראל", שזו הסיבה שעל לימוד תורה אנחנו מברכים "לעסוק בדברי תורה", מכיוון שבשאר הלימודים העיקר הוא התכלית, השורה התחתונה – מה התלמיד זוכר ממה שלמד. לעומת זאת בלימוד התורה יש משמעות ויש שכר על עצם הלימוד, על עצם הדרך. הרב קוק נקט בדרך מחודשת המבארת שדווקא הזכרה השאיבה של המים ולא הניסוך. השאיבה מודגשת במכוון בגלל שהיא האמצעי ולא המטרה. האמצעים המובילים אל המטרה הסופית אף הם חשובים וראויים להערכה באותה מידה שמייחסים חשיבות למטרה. בקיום מצות הניסוך המקשרת אותנו לבריאת העולם אנו טועמים את נועם מתיקות המצווה כבר בעת ההכנות למצווה, כמו שהיה בציווי לעצים שיהיה טעם העץ כטעם הפרי. ובלשונו של הרב קוק באורות התשובה פ"ו ז': "מתחילת הבריאה ראוי היה טעם העץ להיות גם הוא כטעם פרי. כל האמצעים המחזיקים איזו מגמה רוחנית גבוהה... מוחשים בחוש נשמתי באותו הגובה והנועם... מובטחים אנו בבירור שיבואו ימים שתשוב הבריאה לקדמותה... ואורחות החיים המעשיים לא יהיו גורמים לחצוץ בעד הנועם של האור האידיאלי הנתמך בדרכו ע"י אמצעים הגונים המחזיקים אותו ומוציאים אותו מן הכח אל הפועל".

הירושלמי במסכת סוכה מספר על יונה בן אמתי שהיה מעולי הרגל, נכנס לשמחת בית השואבה ושרתה עליו רוח הקודש. לא שאיבת מים בלבד הייתה שם, אלא כל מי שזכה לראות שמחה זו היה שואב משם שמחה, ישע ופדות לנפשו.

נראה שטעם הדבר הוא כי בשמחת בית השואבה הגיעו האמצעים לדרגת המטרה, ללמדנו שעל ידי שהאדם מקדש את מעשיו ועושה כל פעולה לשם שמים ובכוונה גמורה לעשות רצון ה', האמצעי מתעלה ומגיע לדרגת התכלית, לדרגת המטרה עצמה.

ע"י התקדשות והתעלות בשמחה לפני ה' אף האמצעי- הכשר המצווה- עולה לדרגת המגמה, לדרגת המצווה עצמה.

גם כשאין לנו את ניסוך המים ויש רק זכר לשמחת בית השואבה ניתן לעורר הרגשה זו של מעלת האמצעים ע"י נטילת האתרוג "פרי עץ הדר" שעליו דורשת הגמ' במסכת סוכה ל"ה "שטעם עץ ופריו שווה".

בעבודתנו אנו שואפים להישגים, מבחן התוצאה הוא המדד העיקרי להצלחה, ויש להשקיע מאמץ עילאי להשיג את המיטב והמירב, שהוא פרי עמלנו. מתוך שמחת בית השואבה למדנו כי יש לרומם ולהעריך את כל האמצעים וההשתדלות שהובילו לתוצאה הסופית ולשמוח בכל השקעה ועשייה מתוך חתירה ליעד הנכסף ולעיתים גם אם לא זכינו לממש תקוותנו דיינו בהישג החלקי של העיסוק ביעד זה.

יהי רצון שנזכה לשאוב מחג הסוכות הבא עלינו לטובה אמונה ושמחה לכל ימות השנה. סוכות שמח לכם ולכל בני ביתכם, שבת שלום ומבורך בברכה חמה